

Türkiye Bilişim Derneği (TBD)

Özenli Türkçe Çalışma Grubu

Güncelleme: 2019-10-21
(ISO 8601 yyyy-aa-gg), Tuncer [Ören](#)

Türkçe Sevgisi ve Türkçe Bilinci

Türkçe bilincinin yaygınlaşması, Türkçemizin özenli kullanımının yaygınlaşması ile özenti ve özürlü Türkçenin azalması için önkoşullardan biri gibi gözüküyor.

Sevgi Özel'in yazmış olduğu gibi: “Bireylerin dili doğru, etkileyici kullanması, *dil bilinci* dediğimiz, dile saygıyı, sevgiyi, özeni ve dilin en önemli iletişim aracı olduğunu duyumsatan kavramın özümsemesiyle olanaklıdır. Bu bilinç, anadili öğretimiyle alınır, gelişir, yaşama biçimine dönüşür.” (*Sevgi Özel (2000). Dil Kiri El Kiri. Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 107.*)

Özlü Sözler

Atatürk

- “Ülkesini yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.” (1930)
- “Milletin çok belirgin niteliklerinden biri de dildir. Türk milleti’ndenim diyen insan, herşeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültürüne, topluluğuna bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz.”
- “Türk dili’nin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için, bütün devlet teşkilâtımızın, dikkatli, ilgili olmasını isteriz.”
- “Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği sayısız felâketler içinde ahlâkının, geleneklerinin, hatıralarının, çıkarlarının, kısaca bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde korunduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin, kalbidir, zihnidir.” 1929

Ali Tahsin Güneş

- “Bizler, öz dilini yeterli bilmeyen ve dolayısıyla kullanamayan kişiler, eğer Türkçe diye bir dilin varlığını sürdürmesini gerekli görüyorsak ve bu dili anamızla konuşmak dışında da kullanmayı düşünüyorsak, dilimizi, gerekiyorsa bir yabancı dili öğrenir gibi, öğrenmek, kullanmak, öğretmek ve türeterek güçlendirmek durumundayız. Türk hekimi, bilimsel sorumluluğunun yanında, ulusuna ve ulusal varlığının asalı olan anadiline karşı da sorumluluk taşıdığını bilmelidir.

Temeli Osmanlı döneminde atılmış ve özleştirme devrimi Atatürk döneminde yapılmış olan “Türkçe tıp dili”nin evrim hızı, II. Dünya Savaşı sonrasında ve yurdumuzdaki belli iktidar dönemlerinde yavaşlamış bulunmaktadır. Ancak, “tıp dilimizin yeni güzellikleri”, bu evrimin günümüzde artan bir hızla sürdüğünü gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak, son yıllarda sözel bildirimlerde gözlemlediğimiz ‘Türkçe güzellikler’, Türk tıp dilindeki evrimin bir göstergesini oluştururken, geleceğe dönük “Türkçe bilim dili” umudumuzu perçinlemektedir.”

(Ali Tahsin Güneş (2012). *Tıp Dilimizin Yeni Güzellikleri. Türk Nefroloji Derneği Terim Kolu Bülteni, Eylül 2012, Sayı 8, s.*

Ayşe Başçetinçelik

“Dil toplumun onurudur.”

Doğan Kuban

- “Atatürk yeni Türk devletinin iki temelini tanımlamıştır. Atatürk’ün çok gelişmiş tarih bilinci ile bu topluma ısrarla hediye ettiği Türk dili, geçmişin en değerli mirası ve kimliğimizin de temelidir. Diğer ikinci temel ise Türk kimliğidir.”

[Herkes bilim teknoloji, 16 Kasım 2018, sayfa 7.](#)

Ersin Töreci

- “Bugün İngilizce ile eğitimin bazı üniversitelere tanınmış bir ayrıcalık olduğu düşünülüyor. Böyle olunca bu ayrıcalığı hemen herkes kendine de yakıştırıyor ve istiyor. Üzülerek görüyoruz ki toplumumuz da bu eğilimi geniş olarak paylaşıyor. Bu eğilimi yalnızca kısa dönemli pratik yararlar için dönük görüyor ve toplumsal bilinçten yoksun olduğunu sanıyoruz. Umarsız aykırı bir düzlem üzerinde olumsuz sonuçlara doğru kayıyoruz. Üniversitelerimiz de ne yazık ki, en iyisi de olsa, kaçınılmaz olarak toplumumuzun aynası olmaktan öteye geçemiyor. Sorunlarımızı açık açık ortaya koymak, gerçek durumu saptamak ve irdelemek, gerektiğinde özeleştiri yapmak, buna göre çözümler üretmek zorundayız.”

[\(Bilim-eğitim dili olarak Türkçe ve 30 yıllık bir deneyim, Elektrik Mühendisliği, 431. sayı, Ağustos 2007, sayfa 22\)](#)

Feyza Hepçilingirler

“Şu İngilizce meraklılarının yaptığı en büyük kötülük, halkın özgüvenini yerle bir etmek. ‘Dolmuş, buzdolabı, tükenmez, çekyat...’ sözcüklerini bulan halk, anlamadığı İngilizce sözcüklerle burun buruna kaldıkça kendini o kadar cahil o kadar aciz hissediyor ki yeni sözcük türetme cesaretini tümünden yitirdiği gibi yan anlam kazandırmaya da çekiniyor.” (s. 79)

“Fransızca ve İngilizceden gelen kimi sözcükleri geldiği dildeki gibi mi kendi dilimize uydurarak mı yazacağımız konusunda kararlılığımız; bunlardan en çok kullanılan ‘cafe’yi ‘kafe’, ‘restaurant’ı ‘restoran’ diye yazacak cesaretimiz yok. İtalyan ‘ristorante’ diye yazıyor; ama biz ‘restoran’ yazamıyoruz. İngilizce bilmiyor bellenmekten, cahil sanılmaktan korkuyoruz.” (s. 290)

Feyza Hepçilingirler (2008). Rüzgârın Göğe Savurduğu – Türkçe Günlükler 3. Everest Yayınları, İstanbul,

“Kendi dilimize güvenmeyi ne zaman öğreneceğiz acaba? Öğrenecek miyiz?”

Feyza Hepçilingirler (2019). Kar Altında Buğday Tanesi. Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul. (s. 140)

Hulki M. Sönmez

- “Amacımız, bir an önce, uluslar arası dergilerde yayınlanan makalelerimizi arttırmak değil; Çıkardığımız dergilerin uluslararası niteliklerde olmasını sağlamak ve uluslar arası veritabanlarına kabul edilmiş dergilerimizin sayısını arttırmak olmalıdır. ...

Yabancı dilde olur olmaz makale yayınlamanın başkaca ve sinsî sakıncaları da vardır. Araştırmacılarımızın diline yerleşen yabancı dildeki terimler, Türkçe'mize bulaşmaktadır. Türkçe karşılığı olan sözcükler bile, Türkçe'nin yerini almaktadır. **Sonuçta Türkçe: Bir dilin yaşaması ve gelişmesi için gerekli, olmazsa olmaz bir koşul olan "kullanılma"**

olanağından mahrum kalmakta. Yeterince gelişmemektedir, hatta bozulmaktadır. Ardından, kimi terimler, yarı İngilizce yarı Türkçe ve hatta biraz da Fransızca veya Latince karışık söylenmektedir.”

Hulki M. Sönmez, [Bilimsel Yayınlarımız, Türkçe Olarak Yurt İçinde Yayınlanmalı](#) (Bilim Bilmek sitesinden)

İnanç Kayalıoğlu

- “Özenli Türkçe deyince akla önce dilimizi yazarken özen gösterip dilbilgisi kurallarına uymak, abecemizi doğru kullanmak, ve de yabancı kelimelerden kaçınmak gibi şeyler geliyor. Bunun yanında Türkçeyi doğru konuşmak da çok önemli. Bazı radyo ve televizyonlarda Türkçe olay anlatanlar tümcelerini son hecesine vurgu yapmak gibi kulağa hiç hoş gelmeyen yapmacık bir dil kullanıyorlar. Bunun nereden kaynaklandığını bilmiyorum. Son birkaç yıldır Türkiyede bulunmadığım için bu yanlış vurgulu anlatımın süregelip gelmediğini bilemem; fakat dilerim bu garipliğe bir son verilmiştir.”

Konfüçyüs

- “... Bir ülkenin yönetimini ele alsaydım, yapacağım ilk iş, hiç kuşkusuz dilini gözden geçirmek olurdu. Çünkü dil kusurlu ise, sözcükler düşünceyi iyi ifade edemez. Düşünce iyi ifade edilemezse, görevler ve hizmetler gereği gibi yapılamaz. Görev ve hizmetin gerektiği şekilde yapılamadığı yerlerde âdet, kural ve kültür bozulur. Âdet, kural ve kültür bozulursa adalet yanlış yollara sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki, hiçbir şey dil kadar önemli değildir !.. “

Muhittin Tolga Güzel

- “Ülkemizde ilk başta dikkate alınması gereken başlıca konulardan biri Türkiye’nin kendi milli bilişim politikalarını oluşturmaya başlaması ve markalaşması gerekiyor. Bu bağlamda ortaya çıkacak Türk bilişiminin dili Türkçe olmalıdır. Teknik terimlerin Türkçesi tespit edilerek bilişimi kendi dilimizde yorumlamak, bu yönde atılacak ilk adımlardan biri olmalıdır.”

(Muhittin Tolga Güzel, [Türk Bilişim Politikası](#), [BoSGEM](#) – Boğaziçi Stratejik Araştırma ve Geliştirme Merkezi, 2015-02-27)

Nicholas Negroponte

- Negroponte İngilizceden bahsederken, Türkçeden övgü ile bahseder ve şöyle yazar: “İngilizce en güç olanlardandır; ... Türkçe gibi başka diller çok daha kolaydır. ... Dolayısıyla sözcük düzeyinde, bilgisayarla konuşma sentezi yapacaklar için Türkçe rüyalarının gerçekleşmesidir.”

(English is one of the hardest, because we write (right and rite) it in such an odd and seemingly illogical way (weigh and whey). Other languages, such as Turkish, are much easier. In fact, Turkish is very simple to synthesize because Atatürk moved that language from Arabic to Latin letters in 1929 and, in so doing, made a one-for-one correspondence between the sounds and the letters. You pronounce each letter no silent letters or confusing diphthongs. Therefore, at the word level, Turkish is a dream come true for a computer speech synthesizer.)

(Negroponte 1995, Being Digital. Alfred A. Knopf, New York, NY, ABD, s. 145).

Noam Chomsky

- “Dil benliğimizin özüdür.” (The language is the core of our being.)

Söyleşi, Discover, (Kasım, 2011), s. 66-71.

Oktay Sinanoğlu

- “Türkçe giderse Türkiye gider.”

([YouTube](#))

Öner Yağcı

- “İnsan olmanın, yaşamı ve geleceği sahiplenmenin ilk adımıdır dilini sevip diliyle kıvanç duymak.”

Öner Yağcı (2018). [Türkçemizle kıvanç duymak](#). Cumhuriyet Gazetesi, 2018 Aralık 22

Ragıp Kayar

- “Terimlerimizi kullanırken onları hangi dilin etkisinde kalırsak ona göre değiştirmemiz, sağlam bir dil bilincimizin henüz oluşmadığının acınası bir kanıtıdır. ... Dil bilincini oluşturmak için üniversite çok geç kalınmış bir yerdir. Dil bilinci ilk eğitimde, temel eğitimde oluşturulmalıdır. Kişi kendi dilini sevmeli, beğenmeli, duygu ve düşüncelerini anlamayı ve açıklamayı bu araçla yapabilmekten zevk almalıdır.”

Ragıp Kayar (2010). *Fransızca'nın Tıp Terimlerimize Etkisi, Türk Nefroloji Derneği Terim Kolu Bülteni, Ocak 2010, sayı 5, s. 7-8.*

Semih Bilgen

- “Ankara Üniversitesi DTCF Dilbilim Bölümü Başkanı Prof. Dr. İclal Ergenç, şöyle diyor: ‘Hiçbir dil dizgesi, doğasından bilim dili değildir. Bir dilin bilim dili olmasının önkoşulu o dilin konuşulduğu toplumda bilim üretiminin varolmasıdır.’ (Bilim ve Ütopya, Şubat 2001, s.13) ...

Bilim dili Türkçe'nin yetkinleşmesi için alınacak kurumsal önlemlerin başında, akademik sanlar için gerekli koşullar arasına bir yandan Türkçe yazma ve iletişim becerilerinin sınanmasını, bir yandan da Türkçe özgün bilimsel yayın yapmış olmayı getirmek vardır. Bu, ilk aşamada uluslararası, yabancı dilde yayın zorunluluğunun yanısıra getirilecek bir koşul olmalıdır.

Bilimde, teknolojiye, ekonomik ve toplumsal yaşamda Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana ülke hedeflediğimiz, özlediğimiz ve gittikçe zorlaşan sıçramayı yapmamız, kendi benliğimize ve dilimize saygıdan bağımsız olarak gerçekleşmeyecektir. Başarıya kendi özkaynaklarımızla, ve onların en değerlilerinden olan dilimizle ulaşacağız.

Kurumsal önlemlerin ötesinde, her birimizin tek tek bilim insanı olma sorumluluğuna sahip çıkmamız, korkusuzca özgün ve bağımsız düşünmenin gereklerini yerine getirmemiz, fazlasıyla alın teri dökmemiz zorunludur. Bu yalnızca kendi bireysel varlığımıza ya da ülkemize karşı değil, doğrudan doğruya insanlığa karşı da görevimizdir.”

- (Semih Bilgen (2006). [Ulusal Dilde Eğitim, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Dil Sorunları](#))

Sevgi Özel

“Bireylerin dili doğru, etkileyici kullanması, dil bilinci dediğimiz, dile saygıyı, sevgiyi, özeni ve dilin en önemli iletişim aracı olduğunu duyumsatan kavramın özümsemesiyle olanaklıdır. Bu bilinç, anadili öğretimiyle alınır, gelişir, yaşama biçimine dönüşür. Çünkü dil, yaşamın abecesidir, insan anadili ile düşünür. Gelgelelim yarım yüzyıldır ülkemizde kişilere bu bilinci vermekten, geliştirmekten yoksun anadili öğretimi dizgeleri kullanılmaktadır” [s. 107].

Sevgi Özel (2000). *Dil Kiri El Kiri. Bilgi Yayınevi, Ankara*

- “Dili ülkeden, ülkeyi dilden ayrı tutmak; birini ötekenden daha az ya da daha çok sevmek, ülke sorunlarını dilin sorunlarından soyutlamak olanaksızdır. Bir ülkede siyasal,

ekonomik ve kültürel açıdan sıkıntı varsa bunların yansıtacağı ilk kurum dildir. Kuşkusuz yurtseverlikle dilseverlik de birbirinden ayrı düşünülemez, biri olmazsa da olur denilemez. Bizim için de Türkçe ile Türkiye sevgisi böyledir; dilimize sahip çıkma savaşımımız, aynı zamanda ülkemize sahip çıkmak içindir.”

Sevgi Özel (2007). Dilleri Uzun, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, s. 111.)

Şükrü Halûk Akalın

- “Beni asıl üzen kaba dil kullanılması, ana dili Türkçe olan gençlerin birbiriyle İngilizce yazışması, Türkçe yazışmalarda ise yabancı kökenli sözcüklerin çok sık kullanılması. Genç kuşak ana diline sahip çıkmalı, Türkçemiz konusunda duyarlı davranmalı, dilimizi bozanları uyarmalı. Bizim yaptığımız bu çalışmalar, genç kuşakların ana diline sahip çıkmasıyla başarıya ulaşacaktır.

Sözlerimi bir kızılberili şefin dünya için söylediklerini Türkçemize uyarlayarak bitireceğim: BİZ BU DİLİMİZİ ATALARIMIZDAN MİRAS ALMADIK, GELECEK KUŞAKLARDAN ÖDÜNÇ ALDIK...

Hep birlikte Türkçemize sahip çıkalım, bilişim çağında gelecek kuşaklara Türk’e yakışır bir Türkçe bırakalım.”

(Şükrü Halûk Akalın, [Bilişim Çağı ve Türkçenin Sorunları](#), [Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi](#), [Dil Sorunları](#))

Tevfik Ecdar

- “Bir milleti millet yapan unsurların başında dil gelir. Dilini koruyamayan ulusların varlıklarını sürdürebilmesi mümkün değildir. ...

Bilim insanlarının ve aydınların Türkçe bilim dili konusunda da daha fazla gayret içinde olması gerekmektedir. Türkçe bilim dilinin de yabancı sözcüklerden kurtarılması ancak her bilim dalı ile ilgili terimlerin Türkçe karşılıklarının belirlenmesi ve bunların kullanılması ile mümkün olacaktır.

Toplumda rol model olan öğretim üyelerine dilimizin korunması hususunda büyük sorumluluk düşmektedir. Derslerde, makalelerde, konuşmalarda ve konferanslarda Türkçeyi doğru kullanma konusunda göstereceğimiz tutum büyük kitlelere örnek olabilir.

Türkçenin iyi kullanılmasının ve korunmasının ulusal bir görev olduğunu kabul ederek yılmadan çalışmalıyız.”

(Tevfik Ecdar (2012). Türkçenin Kullanımı ve Aydın Olma. Türk Nefroloji Derneği Terim Kolu Bülteni, Ocak 2012, Sayı 7, s. 9-11.)

Tuncer Ören

- "Kendi kültürlerine saygı duymayanlar başkalarından saygı beklemek haklarını yitirmiş olurlar. Dilimize özen, benliğimize duyduğumuz saygının bir göstergesidir. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde bilişim dilimizin zengin bir Türkçe olmasını istiyorsak, şimdiden özenli bir Türkçe kullanmaya başlamalıyız. Bilişimci olabilecek kadar yetenekli olan kişilerin bu özeni gösterebileceklerine inanıyorum."

Tuncer Ören (1998). [Bilimde Özenli Türkçe](#). BT Haber, Sayı: 183 (Eylül 7-13,1998), s. 32.

- Bozuk pusula ile doğru yön bulunamayacağı gibi yanlış amaçlarla doğru yol tutturulamaz. Bu yüzden *dil bilincimizi geliştirecek bilgiler* edinmek ve bu konudaki bilgilerin daha geniş kitlelere yayılabilmesi için çalışmak, amacın doğru saptanması için bize ve başkalarına yardımcı olur. Bu konuda yazılanlara fikren açık olmak ve yanlış yönlendirmelerde, akılcı bir yaklaşımla kendimizi ve Türkçemizi korumak kuşkusuz yararlı bir tutumdur.”

Ören, T. (2005). Bilimde Özenli Türkçenin Önemi. Bilisim ve Bilgisayar Mühendisliği Dergisi, cilt 1, sayı 1. (Ayrıca: Türkiye Bilisim Ansiklopedisi), Papatya Yayıncılık, İstanbul

- “Ben kültürümüzün saygınlığının gerek evrensel gerek yerel olarak, tekrar kabul edilmesini isteyenlerdenim. Siz bu konuda ne düşünürsünüz ve ne yapmak istersiniz?”

(Tuncer Ören (2007). [Bilişimde Özenli Türkçenin Yaşamsal Önemi](#), TBD Kamu Bilgi İşlem Yöneticileri Birliği 9. Verimlilik Toplantısı'nda (Belek, Mayıs 31 – Haziran 3, 2007) yapılan çağrılı sunu.)

- “Türkçemizin bilim dili olup olmadığını sorgulamadan önce, Türk olarak, kültürümüze ve özellikle anadilimize olan duyarlılığımızı, inancımızı, güvenimizi ve kendi payımıza düşenleri yapıp yapmadığımızı sorgulamamız gerekir. Türkçe bilincinden yoksun olunması, kuşkusuz Türkçenin gerek gelişmesine gerek bilim dili olmasına en büyük engeldir.”

Tuncer Ören (2013). [Bilim Dili Olarak Türkçe ve Türkçe Bilinci](#). Anahtar – Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Dergisi, Ağustos, 2013, s. 22-27.

Yalçın Mıhçı, Suat Özer

- “Türkçenin Diriliş Hareketi; Türkçemizin yazgısını değiştirmek, onu yüceltmek ve hak ettiği yere yükseltmek üzere kurulmuş olup çalışmalarını yılmadan sürdürecektir ve sömürgeci dillerin bayrağını indirerek ses bayrağımız Türkçeyi dalgalandıracaktır.”

Kitapyurdu.com